

Masarykova univerzita v Brně

Filozofická fakulta

Ústav religionistiky

Jeden rok s židy (Židovské etnikum v Brně)

Multikulturní a multireligiózní výchova

(FF:RLB73)

Zpracovaly: Petra Čtvrtníčková

Lucie Hofírková

Lucie Krupicová

Barbora Kulihová

Brno, jaro 2005

1) **Téma projektu**

Tématem projektu je celoroční poznávání židovského etnika. Jedná se o poznání židovské kultury, historie, vývoje, současného života ve světě a v České republice, jejich vztah a kontakt s okolní společností se zaměřením především na židovské **svátky a tradice**. Vybraly jsme téma projektu *Jeden rok s židy* z důvodu 60. výročí 2. světové války. V současné době je věnována velká pozornost této problematice. Tento projekt je určen pro žáky **druhého stupně základní školy, víceletých gymnázií a středních škol**. Probíhá v rámci vyučování **jednoho školního roku – cca 10 měsíců**, v hodinách **Občanské výchovy** nebo **Základů společenských věd**. Dílčí části projektu budou zpracovávány také v hodinách Výtvarné výchovy, Informatiky, Tělesné výchovy, Pracovní výchovy/Dílen, Rodinné výchovy (pokud škola tyto předměty vyučuje).

2) **Cíl projektu**

Cílem projektu je seznámení studentů a žáků s židovským etnikem, jejich kulturou, historií, zvyky, svátky, vývojem, postavení ve společnosti apod. Studenti by se měli seznámit s jinou kulturou, jiným pohledem na svět, ochutnat novu kuchyni a zábavnou formou se naučit nejen získávat informace, ale také je umět zpracovat a prezentovat. Snaha zamezit narůstající xenofobii, antisemitismu, předsudkům apod.

3) **Informační zdroje**

Informační zdroje studentům dodá vyučující. Jedná se o doporučenou literaturu, seznam možných internetových stránek a kontakty na instituce, na které se mohou žáci obrátit (viz níže). Žáci mohou také použít zdroje, které nejsou uvedeny v doporučeném seznamu, je nutno je ovšem upozornit na otázku věrohodnosti těchto zdrojů a riziko antisemitistických publikací, které byly napsány především ve třicátých letech 20. století a v období druhé světové války. Toto upozornění se netýká mladších žáků, spíše starších studentů, kteří budou projekt zpracovávat podrobněji.

Doporučená literatura

- Starý zákon (v rozsahu Tenaku), in: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*, ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost³1985 (1. vyd. Praha: ÚCN – Kalich 1979).

- Pěkný, Tomáš, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, Praha: Sefer ²2001 (1. vyd. 1993).
- Schubert, Kurt, *Židovské náboženství v proměnách věků*, Praha: Vyšehrad ²1999 (1. vyd. 1994).

Slovníky a atlasy:

- Barnavi, Eli (ed.), *Atlas univerzálních dějin židovského národa od časů biblických praotců do současnosti*, Praha: Victoria Publishing 1995.
- Lange, Nicholas de, *Svět Židů: Kulturní atlas*, Praha: Knižní klub 1996.
- Newman, Ja'akov – Gavri'el Sivan, *Judaismus od A do Z: Slovník pojmů a termínů*, Praha: Sefer 1992.
- Pavlincová, Helena – Břetislav Horyna (eds.), *Judaismus, křesťanství, islám*, Olomouc: Nakladatelství Olomouc ²2003 (1. vyd. Praha: Mladá fronta 1994).

Obecná pojednání:

- Franek, Jaroslav, *Judaismus: Kniha o židovské kultúre, histórii a náboženstve*, Bratislava: Archa 1991.
- Haumann, Heiko, *Dějiny východních Židů*, Olomouc: Votobia 1997.
- Chouraqui, André, *Dějiny judaismu*, Praha: Victoria Publishing 1995.
- Martin, Bernd, *Židovská menšina v dějinách*, Olomouc: Votobia 1997.
- Mayer, Daniel, *Kapitoly z židovských dějin*, Praha: ÚCN – Rada ŽNO 1989.
- Sadek, Vladimír – Anita Franková – Jiřina Šedinová, *Židovské dějiny, kultura a náboženství*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1992.
- Schubert, Kurt, *Židovské náboženství v proměnách věků*, Praha: Vyšehrad ²1999 (1. vyd. 1994).
- Stern, Marc, *Svátky v životě Židů: Vzpomínání, slavení, vyprávění*, Praha: Vyšehrad 2002.

Bible a apokryfy:

- *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*, ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost ³1985 (1. vyd. ÚCN 1979).
- Bič, Miloš, *Ze světa Starého zákona I-II*, Praha: ÚCN – Kalich 1986, 1989.
- Douglas, J. D. (ed.), *Nový biblický slovník*, Praha: Návrat domů 1996.
- *Knihy tajemství a moudrosti: Mimobiblické židovské spisy: pseudepigrafy I-III*, překlad Starozákonní překladatelské komise ČBS, Praha: Vyšehrad 1995, 1998, 1999.

- Läßple, Alfred, *Úvod do Starého zákona*, Praha: ÚCN – Česká katolická charita 1972.
- Novotný, Adolf, *Biblický slovník I-II*, Praha: Kalich – Česká biblická společnost³ 1993 (1. vyd. Hradec Králové: Svaz Nedělních škol v Československu 1935).
- Pritchard, J. B. (ed.), *Biblický atlas*, Praha: Česká biblická společnost 1996.
- Rogerson, John William, *Svět Bible: Kulturní atlas*, Praha: Knižní klub 1996.

Starověký Izrael:

- Bardtke, Hans, *Příběhy ze starověké Palestiny: Tradice, archeologie, dějiny*, Praha: Vyšehrad 1990.
- Bič, Miloš, *Palestina od pravěku ke křesťanství I-III*, Praha: Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká 1948-1950.
- Bič, Miloš, *Stopami dávných věků*, Praha: Vyšehrad 1979.
- Jepsen, Alfred, *Královská tažení ve starém Orientu: Od Simuheta k Nabukadnezarovi*, Praha: Vyšehrad²1997 (1. vyd. 1987).
- Lemaire, André, *Dějiny hebrejského národa*, Praha: ERM 1994.
- Rendtorff, Rolf, *Hebrejská bible a dějiny: Úvod do starozákonní literatury*, Praha: Vyšehrad 1996.
- Segert, Stanislav, *Starověké dějiny Židů*, Praha: Svoboda 1995.

Raný judaismus:

- Allegro, John, *Rukopisy od Mrtvého moře*, Praha: Mladá fronta 1969.
- Amusin, Iosif Davidovič, *Rukopisy od Mrtvého moře*, Bratislava: Osveta 1962.
- Bič, Miloš, *Poklad v Judské poušti*, Praha: ÚCN – Kalich 1960.
- Filón Alexandrijský, *O stvořenosti světa, O gigantech, O neměnnosti boží*, přel. Miroslav Šedina, Praha: Oikúmené 2001.
- Flavius, Iosephus, *Válka židovská I-II*, Praha: Svoboda²1991-1992 (1. vyd. Praha: SNKLU 1965).
- Flusser, David, *Esejské dobrodružství*, Praha: Oikúmené 1999.
- Kovář, František, *Filosofické myšlení hellenistického Židovstva*, Praha: Herrmann & synové²1996 (1. vyd. Kladno: Šnajdr 1922).
- Kroll, Gerhard, *Po stopách Ježíšových*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství²2002 (1. vyd. Praha: Zvon 1995).
- Segert, Stanislav, *Synové světla a synové tmy: Svědectví nejstarších biblických rukopisů*, Praha: Orbis 1970.

- Schäfer, Peter, *Dějiny Židů v antice: Od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu*, Praha: Vyšehrad 2003.
- Tresmontant, Claude, *Bible a antická tradice: Esej o hebrejském myšlení*, Praha: Vyšehrad²1998 (1. vyd. 1970).

Novověký judaismus:

- Buber, Martin, *Já a ty*, Olomouc: Votobia²1996 (1. vyd. Praha: Mladá fronta 1969).
- Hayoun, Maurice-Ruben, *Židovské osvícenství mezi Cordóbou a Berlínem I-II*, Praha: Volvox Globator 1998-2000.
- Much, Theodor – Karl Pfeifer, *Svár bratří v domě izraelském: Židovstvo mezi fundamentalismem a osvícenstvím*, Praha: Themis 2000.
- Wehr, Gerhard, *Buber*, Olomouc: Votobia 1995.

Antisemitismus a holocaust:

- Dreyfus, Mathieu, *Dreyfusova aféra, jak jsem ji zažil*, Praha: Odeon 1984.
- Epsteinová, Helena, *Děti holocaustu*, Praha: Volvox Globator 1994.
- Kárný, Miroslav, „Konečné řešení“, Praha: Academia 1991.
- Kovtun, Jiří, *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera*, Praha: Sefer 1994.
- Kraus, Ota – Erich Kulka, *Noc a mlha*, Praha: Naše vojsko²1966 (1. vyd. 1958).
- Krejča, Aleš (ed.), *Antisemitismus v posttotalitní Evropě*, Praha: Nakladatelství Franze Kafky 1992.
- Lagus, Karel – Josef Polák, *Město za mřížemi*, Praha: Naše vojsko 1964.
- Messadié, Gérald, *Obecné dějiny antisemitismu*, Praha: Práh 2000.
- Petrův, Helena, *Právní postavení Židů v Protektorátě Čechy a Morava (1939-1941)*, Praha: Sefer 2000.
- Rothkirchen, Livia – Eva Schmidt-Hartmann – Avigdor Dagan, *Osud Židů v Protektorátu 1939-1945*, Praha: Trizonia – Ústav pro soudobé dějiny 1991.
- Tazbir, Janusz, *Protokoly sionských mudrců: Pravda nebo podvrh?*, Olomouc: Votobia 1996.

Sionismus a moderní Izrael:

- Avineri, Shlomo, *Zrození moderního sionismu*, Praha: Sefer 2001.
- Čejka, Marek, *Judaismus, politika a stát Izrael*, Brno: Masarykova univerzita²2003 (1. vyd. 2002).
- Gilbert, Martin, *Izrael: Dějiny*, Praha: BB art 2002.

- Krupp, Michael, *Sionismus a Stát Izrael: Historický nástin*, Praha: Vyšehrad 1998.
- Mendel, Miloš, *Náboženství v boji o Palestinu: Judaismus, islám a křesťanství jako ideologie etnického konfliktu*, Brno: Atlantis 2000.
- Sachar, Howard M., *Dějiny Státu Izrael*, Praha: Regia – Goldstein & Goldstein 1998.
- Terner, Erich, *Dějiny státu Izrael*, Pardubice: KORA 1991.

Židé v českých zemích:

- Bergerová, Natalia (ed.), *Na křižovatce kultur: Historie československých Židů*, Praha: Mladá fronta 1992.
- Fiedler, Jiří, *Židovské památky v Čechách a na Moravě*, Praha: Sefer 1992.
- Heřman, Jan, *Židovské hřbitovy v Čechách a na Moravě*, Praha: ÚCN – Rada ŽNO 1980.
- Klenovský, Jaroslav, *Židovské památky Moravy a Slezska*, Brno – Olomouc – Ostrava: ERA – Státní památkový ústav v Brně – Státní památkový ústav v Olomouci – Státní památkový ústav v Ostravě 2001.
- Křesťan, Jiří – Alexandra Blodigová – Jaroslav Bubeník, *Židovské spolky v českých zemích v letech 1918-1948*, Praha: Sefer 2001.
- Pálka, Petr (ed.), *Židé a Morava I-VIII*, Kroměříž: Muzeum Kroměřížska 1994-2002.
- Pěkný, Tomáš, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, Praha: Sefer²2001 (1. vyd. 1993).

Kontakty

Židovské muzeum v Praze

U Staré školy 1

110 00 Praha 1

Tel: 221 711 511

Fax. 221 711 584

www.jewishmuseum.cz

Židovská náboženská obec Brno

Tel.: 545 244 710

Fax: 545 212 803

e-mail: zob@zob.cz

www.zob.cz

Česká unie židovské mládeže

Tel.: 222 317 835

e-mail: cum@post.cz

www.cuzm.cz

Federace židovských obcí v ČR

Maiselova 18

110 00 Praha 1

Tel.: 224 811 090, 224 800 824

e-mail: fedzid@vol.cz

Federace židovských obcí v ČR a Židovská obec Praha

<http://www.kehilaprag.cz>

Pražská židovská otevřená komunita Bejt - Praha

<http://www.bejt-praha.cz/>

Židovská liberální komunita v Praze Bejt Simcha

<http://www.bejtsimcha.cz/>

Masorti-Konzervativní židovská komunita v ČR

http://www.haskallah.org/index_cz.html

4) Průběh samotného projektu

Projekt je celoroční, třída s 30 žáky se rozdělí do 6 skupin, každá skupina má 5 členů (počet skupin a členů je individuální, záleží na počtu žáků ve třídě). Každé skupině budou přiděleny dva měsíce. Úkolem skupiny je zjistit svátky, které se v tom to

období slaví, zvyky a tradice (nebo je může přidělit vyučující). Jednotlivé svátky, tradice či zvyky vysvětlit: historie, vývoj, proč se slaví či vykonávají apod. Po případně připravit jídlo, pokud je s tím to svátek nějak spjato, předvést rituál apod. V rámci hodin Výtvarné výchovy žáci připraví kulisy, kostýmy a rekvizity. Žáci v hodině ZSV nebo Občanské výchovy seznámí své spolužáky se svátkem slaveným v tom to měsíci (týdnu), se zvyky s ním spjatými a tradicemi.

Rozdělení skupin

- I. skupina září – říjen
- II. skupina listopad – prosinec
- III. skupina leden – únor
- IV. skupina březen – duben
- V. skupina květen – červen
- VI. skupina červenec - srpen

Svátky dělíme na:

- na svátky biblické (zmíněné v Tóře), které se ještě dělí na svátky poutní, tedy na svátky, ve kterých byla v dobách existence chrámu povinnost přinést do Jeruzaléma sváteční oběť, a na tzv. vysoké svátky.
- na svátky historické, spojené s konkrétními dějinnými událostmi
- na svátky moderní, související se státem Izrael
- na postní dny
- ostatní

Svátky se dělí: biblické svátky vysoké - roš hašana, jom kipur; biblické svátky poutní - pesach, šavuot, sukot; historické svátky - chanuka, purim; moderní svátky - jam haacmaut jom jerušalajim; postní dny - 10. tevet 17. tamuz, 9. av, 3. tišrít; ostatní - tu bišvat, lag baomer

	leden – březen	Purim Tu-bi-ševat
nisan	březen – duben	15 – 22: pesach
ijar	duben – květen	5: jom haacmaut 18lag beomer 28: jom jerušalajim
sivan	květen – červen	6 – 7: šavuot

tamuz	červen – červenec	17: postní den
	červenec – srpen	Tiša be-av
	září – říjen	Roš ha-šana
kislev	listopad – prosinec	25. – 2. tevet: Chanuka (Svátek světla)
tevet	prosinec – leden	10.: Asara be-tevet

Příklady, jak by mohli žáci pracovat s některými svátky:

Purim-slaví se 14.dne měsíce adaru, což připadá zhruba na únor-březen, vždy měsíc před Pesachem, je připomínkou záchranu židovské komunity ve starověké Persii, událost popisuje biblická kniha Ester. O svátku se ráno i večer veřejně předčítá z pergamenového svitku Ester. Žáci si mohou přinést do školy např. okopírovanou část Bible-knihu Ester nebo jim kopie mohou být vyučujícím rozdány. Protože se na Purim dodržují velmi rozmanité zvyky, které si žáci připomenou. Doma či v hodině rodinné výchovy si připraví pokrmy, jako např. solený hrách a fazole, trojhranné koláčky a koblihy plněné směsí máku, datlí a švestek tzv. “Hamanovy uši“. Místo vína mohou pít malinovou šťávu a protože je zvykem na tento svátek dávat dětem dárky, mohou si navzájem vyrobit (např.ve Výtvarné výchově) různé drobnosti. Pokud vedení školy bude souhlasit, je možno uspořádat karneval, jak je zvykem. Protože je Purim svátkem veselí a radosti, žáci by mohli být alespoň v tomto dnu oproštěni od zkoušení a písemných prací. Během prezentací seznámí skupina, která bude mít organizaci tohoto svátku na starost, ostatní s postavami perského místokrále Hamana, Morchedaje a Ester a s příběhem vázícím se k této události.

Tu-bi-ševat (Nový rok stromů) slaví se 15. v měsíci švat (leden-únor). V Izraeli jsou v tento den vysazovány stromy, což by žáci, vzhledem k ročnímu období, mohli realizovat např. ve skleníku, pokud ke škole nějaký patří, kde by mohli do velkých květináčů zasadit různé drobné okrasné jehličnany a ty by na jaře přesadili ven.

Chanuka, osmidenní svátek světla začíná 25. kislevu a trvá do 2. tevetu. Připomíná znovuposvěcení Chrámu po vítězném povstání Judy Makabejského proti Antiochovi IV., který Chrám znesvětil tím, že v něm dal postavit modlu a v chrámovém okrsku nechal pobíhat prasata. Důraz tohoto svátku si zasluhuje pozornost. Neslaví se vítězství nad Antiochem, nýbrž posvěcení Chrámu. Zvyky o Chanuce navazují na

záračné rysy této tradice. K posvěcení chrámu bylo nutno ritálně čistého oleje, kterého bylo velice málo, přesto vydržel hořet osm dní. Žáci mohou během osmi dnů postupně zapalovat svíčky na osmiraménném svícnu. Tradiční je také hra s kostkou, kterou se mohou žáci naučit. Vzhledem k blížícímu se vánočnímu období si mohou studenti věnovat dárky. Žáci, kteří si připraví prezentaci mohou předsvést malé divadlo představující znesvěcení chrámu a znovuposvěcení a také mohou připravit tradiční olejové pečivo.

5) Prezentace

Žáci předvedou v hodině ZSV nebo Občanské výchovy rituál vztahující se na daný svátek, zvyk či tradici, připraví tradiční jídlo a vysvětlí spolužákům důvod konání, historii a vývoj. Prezentace skupiny zahrnuje samostatný výstup a přípravu, shrnutí jak vystoupení připravovali. Během celého roku žáci v hodinách Informatiky zpracovávají dílčí témata do jednoho celistvého celku – internetové stránky, na kterých jsou nejen dílčí témata, ale také fotodokumentace, video záznamy apod. (toto také předloží u prezentace v hodině). Veškeré pomůcky (fotoaparát, videokameru apod. poskytne škola). Po prezentaci v hodinách bude následovat diskuse ve třídě.

6) Hodnocení projektu

Žáci a studenti budou hodnoceni především podle výsledku projektu a prezentace částí i celku (fotky, video, apod.), ale také podle spolupráci ve skupinách i jako třída. Bude brán ohled na aktivitu, fantazii dětí, angažovanost. Studenti by měli projevit vlastní názor na danou problematiku, vyjádřit se zda jim projekt něco přinesl a co přesně. Neměla by být brána v potaz pouze aktivita během projektu, ale také zapojení do diskuse ve třídě k danému tématu. Hodnocení bude probíhat v dílčích předmětech: v Informatice – webové stránky, ve Výtvarné výchově - výroba rekvizit apod.